

АПОСТОЛ ПЕТАР У НОВОЗАВЕТНОЈ ЦРКВИ

Јоанис Д. Каравидопулос

www.pravoslovo.net

„*Le role de Pierre et son importance dans l'Eglise du Nouveau Testament: problematique exegetique contemporaine*”, Nicolaus. *Revista di Teologia ecumenico-patristica. New Series 19 (1991): 13-29.* Аутор проучава новозаветне текстове о ап. Петру као једну целину, заснивајући своје тумачење на православној (нарочито грчкој) Традицији и Црквеним Оцима, уз истовремено освртање на савремене студије.

Да ли се и апостол Петар у разумевању Христове мисије и Његове месијанске улоге, суочавао са истим тешкоћама, на које су, по сведочењу јеванђелисте Марка, наилазили и остали Христови ученици?

Узнемирен због Христовог изненадног одласка на молитву: *И за њим ѿхоиѿаше Симон и који бијаху с њим* (Мк. 1, 36), Симон се издваја од оних који бијаху с њим. Међутим, ни он није разумео Христову мисију онаквом каквом је описује Христос: *Хајдемо у оближња села и градове да и ондје ѿројовиједам, јер сам за ѿдо дошао* (Мк. 1, 38). Насупрот томе, Симон и они са њим су желели да Он буде у граду где Га сви ѿраже (Мк. 1, 37). Остали преносе гласине о томе ко је Христос (*Јован Крстиѿиѿељ... Илија... неки од ѿрока*).

Ап. Петар исповеда Христа као Месију (*Ти си Христиос*, Мк. 8, 27-33), Који потом забрањује Својим ученицима да било коме говоре о Њему (Мк. 8, 30). Христос, затим, замењује Петрово ословљавање са *Христиос* речима *Син Човјечији* (Мк. 8, 31), изразом који је више повезан са страдањем. Када се Петар супротставио Његовом страдању, Христос му је *ѿособно* запретио. Иако се Он окренуо и погледао на све Своје ученике, Петру се обратио најгрубљим речима: *Иди од мене, саѿано!*

Говорећи потом о Себи као о Сину Човечијем, Христос предсказује страдање и исправља Петрова јеврејска месијанска очекивања. Тако, поменуто Петрово исповедање добија значај само уколико је повезано са крстом и страдањем, које ни он, нити остали ученици нису разумевали. Стога се Христове речи о узимању крста и идењем за Њим не односе изразито само на Петра.

Јеванђелиста Марко Петрово трикратно одрицање (Мк. 14, 29-31), доводи у везу са апостолима који су три пута заспали док се Господ молио (Мк. 14, 37,40,41). Први пут он рече *Петѿру: Симоне, зар саѿаваш?*. У своме приповедању, јеванђелиста говори *Петѿру*, док Христос употребљава његово првобитно име – *Симоне*. Апостол Марко даље истиче Христово исповедање као Месије пред првосвештеником (Мк. 14, 61-62), и супротставља га Петровом трикратном одрицању пред првосвештениковом слушкињом (Мк. 14, 66).

Тумачи наглашавају Петрово одрицање, занемарујући чињеницу да је он био једини ученик који је ишао за Христом *до у дворишѿе* (Мк. 14, 54).

Међутим, четврти јеванђелиста каже да је Христа пратио и ап. Јован, који се преко првосвештеника заложиио да се уведе Петар (Јн. 18, 16).

Пред празним гробом, мироносицама је речено да *иду и кажу ученицима његовим и Петру* (Мк. 16, 7), док ап. Матеј и Лука не спомињу Петра посебно. Неки аутори сматрају да се Петар издваја, како би се истакло његово покајање након одрицања Христа. Т. Смит указује на анти-петровски стих и сматра да Петар није прихваћен као остали ученици (1985, дисертација).

Јеванђелиста Марко не изражава свој став ни „за” ни „против” Петра, већ наглашава тешкоће на које су наилазили ученици при разумевању Христове личности и Његове мисије. При томе, он се не упушта у расправе, већ жели да укаже читаоцима на њихову немоћ за разумевање Речи Божије, услед одсуства Светога Духа. Јеванђелиста Марко, ту немоћ упоређује са слабошћу апостола, коју су показали у разумевању свога Учитеља.

Јеванђелиста Матеј

Савремена студија шеснаестог поглавља Матејевог Јеванђеља (Мт. 16, 17-19), које говори о ап. Петру и кључевима, указује на то да ове речи не долазе од Христа, већ од Цркве и то у време борбе између хришћана Јудејаца и незнабожаца у сиријској Цркви. Следујући православном тумачењу, ове речи јесу аутентичне, али се ипак поставља неколико питања.

1. Да ли јеванђелиста Матеј покушава да исправи нарушену слику о ап. Петру? Заиста, он даје прихватљивији одговор од ап. Марка. Наиме, набрајајући Дванаесторицу, он најпре спомиње Петра (Мт. 10, 2); Петар је виђен да корача по води, као и Сам Христос (Мт. 14, 22-33); Христос му заповеда да за обојицу плати порез храму (Мт. 17, 27). Матејева слика о Петру кулиминира његовим исповедањем вере и Христовом обраћању Петру у кесаријским Филипима.

Неки богослови тврде да се, наглашавањем Петровог првенства над осталим апостолима, јеванђелиста Матеј уствари супротставља онима који то првенство указују Јакову брату Господњем. Други, пак, сматрају да се тиме он супротставља онима који истичу ап. Павла, док неки тврде да Матеј на тај начин покушава да исправи нарушену Маркову слику о Петру. Међутим, све наведене тврдње немају чврсту основу, те је по том питању најверљивији св. Јован Златоусти када каже да је Петар у своме исповедању „труба апостола” и „вођа хора апостола”.

2. Како треба да схватимо речи *и на камену овом саградићу Цркву Своју*? Да ли је Господ обећао да ће једном за свагда подићи цркву на ап. Петру (римокатоличко становиште), на вери да је Исус Месија, Син Божији (православно и протестантско становиште), на Петру – камену, што указује на његово првенство, али само за време његовог живота (О. Калман, 1952.)?

Према речима св. Јована Златоустог, Христос је желео да Своју Цркву сагради „на исповедању вере. Он тиме уствари показује како ће многи поверовати, чиме охрабрује Петра и поставља га за Свога пастира.” Међутим,

Јован слободно назива Петра „јачим од сваке стене”, иако он може бити и обичан грешник (PG 58, 534).

Теофилакт запажа да „Господ награђује Петра ... обећањем да ће на њему сазидати цркву своју.” Међутим, одмах додаје: „Ово исповедање вере ... треба да буде темељ свих верника, који ће у будућности градити своју кућу вере. Чак и са миријадама врлина, узалуд градимо, уколико исправно не исповедамо веру.” (PG 123, 320)

Јевтимије Зигабен заступа слично мишљење (PG 129, 468).

Ориген, пак, сажима мишљења многих грчких отаца: „Сваки је ученик ... камен, и то камен на коме се гради свака реч Цркве. ... Ако мислите да се само на Петру гради Црква ... шта бисте онда рекли за Јована ... или ... остале апостоле?” Он наглашава да се све што Христос каже Петру односи на све ученике, тј. све оне који желе да постану као Петар. Сви који подражавају Христа, постају духовне стене, на основу чега можемо разумети да се ове Спаситељеве речи односе на све (PG 13, 997, 1000).

Православна егзегеза неће испитивати истинитост ових речи, али неће ни прихватити егзегетска претеривања о вечном првенству.

3. Да ли је сила да свезује и разрешава дата само ап. Петру? Православна егзегетика тврди да је она дата свим апостолима (Мт. 18, 18; Јн. 20, 22-23).

Јеванђелиста Лука

Апостол Петар код јеванђелисте Луке, у сцени исповедања вере, није схваћен као „сатана”, нити га Христос прекорева што је заспао у Гетсиманском врту. (Јеванђелиста Лука каже да су апостоли заспали због исцрпљености услед жалости.) Петрово одрицање је описано укратко и без икакве осуде (Лк. 22, 54-62). Такође, пророштво *od сада ћеш људе ловити* (Лк. 5, 1-11) се односи на Петра. Поред тога, Лука једини спомиње јављање васкрслог Христа Петру, што значи да је Лукина представа о Петру изразито позитивна.

Зашто се Христос моли за Петра и заповеда му да *ујиврди браћу своју* (Лк. 22, 31-34)? Он очигледно зна да ће Петар бити више изложен искушењима од осталих, јер одмах затим он пророкује трикратно одрицање (Лк. 22, 34). Наиме, Петар је увек показивао приврженост и љубав према Христу, те га због тога ни Господ неће оставити беспомоћним у искушењима.

Овај одломак не представља никакву „важну тврдњу о Петровој будућој улози” (М.Ј. Lagrange), већ о Христовом интересовању за његову „браћу”, тј. Саму Цркву. Такође, требало би да обратимо пажњу на следећи глагол: *и, ѿи, кага се обрѧѧѧѧ (epistrepas), ујиврди браћу своју* (Лк. 22, 32). Глагол *epistrepas* овде није употребљен као активни и прелазни, већ као полупасивни и непрелазни глагол. Грчки Оци на овоме месту наглашавају Христову наклоност према „вођи” Својих ученика.

Оци Цркве су живели у време када про- или анти-западни ставови нису имали никаквог значаја. Из тога разлога, они за ап. Петра без икаквог

устручавања користе речи похвале или омаловажавања и при томе не помишљају да се њихове речи могу искористити у циљу подржавања папства или истицања анти-римокатоличког становишта.

Јеванђелиста Јован

Упоређујући ап. Петра и „ученика кога Господ љубљаше”, тумачи запажају да је блага предност дата Јовану. Наиме, када је Господ ученицима опрао ноге (Јн. 13), Петар је овај поступак мало теже разумео. Такође, кроз ову причу се открива и то да је Господ Јовану открио издајника.

Поред тога, док је Петар порицао да је познавао Христа, Јован се нашао под Крстом Господњим и био поверен на старање Мајци Божијој (Јн. 19, 25-27). Такође, поред празног гроба се није нашао Петар, већ Јован, који *видје и вјерова* (Јн. 20, 8).

После Васкрсења

Ако кажемо да је Петар први сведок васкрсења (*И јавио се Кифи, зајим Дванаесторици* – 1.Кор. 15, 5), први верник, први хришћанин, онда то значи да је на њега сишла велика благодат, а не да је стекао посебну силу и место. Зато би било погрешно да се кроз ове догађаје још више „мистификује” његова улога.

„Први сусрет ... са Петром има огроман значај, јер сведочи о ... самој суштини хришћанске вере. Штавише, никога другог не можемо замислити на Петровом месту у Цркви. Његово ... место у Цркви је повезано са његовим местом у еклисиолошком телу Дванаесторице и са његовом апостолском улогом (В. Стојанос).”

Место ап. Петра међу Дванаесторицом смо размотрили у првом делу овога чланка.

Напасај јагањце моје

Двадесет прва глава Јеванђеља по Јовану не говори само о Христовом трећем јављању, већ и о апостолима Петру и Јовану, а „нарочито о њиховој смрти. Такође, ова глава је повезана са ... првих 20 глава, у којима вољени ученик први разумева Христа и Његово учење (С. Ажуридис).”

Када се Христос јавио на обали Тиверијадског мора, Јован Га је први препознао и узвикнуо: *То је Господ!* (Јн. 21, 7).

Главна порука ове главе почиње од Јн. 21, 15, када Христос пита ап. Петра: *љубиш ли ме више него ови?* Након тога он заповеда Петру: *напасај јагањце моје* и предсказује његово мучеништво. Господ тиме не намерава да Петру додели већу одговорност него осталима, те се присећа обећања које Петар није успео да одржи – да *положи живој свој за Њега* (Јн. 13, 37). Ап. Петар се не усуђује да каже да он има већу љубав од осталих апостола, те, свестан сопствене слабости и сломљена срца, он каже: *Господе, ти све знаш,*

ѿи знаиш да ѿе волим (Јн. 21, 17). Затим му Господ поверава да, попут осталих апостола, напаса јагањце. Исто као што је Христос *ѿасѿир добри* који *живоѿи свој ѿлаже за овце* (Јн. 10, 11), тако је и Петар позван да буде као Христос (*Хајде за мном!* – Јн. 21, 19), јер ће на тај начин одржати дато обећање (о полагању живота). Управо у овом контексту Христос предсказује мученичку смрт (Јн. 21, 18-19), која ће га учинити истинским учеником и пастиром.

Такође, треба да нагласимо и уску повезаност Петрове пастирске службе и његовог мучеништва. Са овог становишта, свака расправа о првенству улази у оквире владара и тирана овога исквареног и огреховљеног света. Хришћанске старешине не треба да буду такве, већ њих треба да краси одговорност служења и мучеништва, следујући примеру Доброг Пастира.

Дела апостолска

У Делима апостолским можемо видети да је ап. Петар покретач разних догађаја, али увек у сарадњи са осталом Дванаесторицом или са јерусалимском Црквом. Он ништа не предузима без слагања и саветовања са осталим апостолима. При избору Матије за апостола на место Јуде, Петар преузима иницијативу (Дап. 1, 15), али је Матија изабран тек након бацања коцке и молитве целе заједнице (Дап. 1, 23-26).

За време Педесетнице, *Петар сѿаде са једанаесторицом* (Дап. 2, 14) и поче да се обраћа народу. Такође, апостоли саборно одлучују да пошаљу Петра и Јована у Самарију (Дап. 8, 14), а Варнаву у Антиохију (Дап. 11, 22). Ап. Петар носи велику одговорност, нарочито након Корнилијевог обраћења у хришћанску веру. Нападнут од стране „обрезаних”, он „корак по корак” (Дап. 11, 3-4) објашњава да се он понашао, онако како му је Господ заповедио.

По ослобађању из тамнице, Петар најпре посећује своју браћу и тражи да се о томе догађају обавести и Јаков, после чега *оѿиде на друго месѿо* (Дап. 12, 17). Изгледа да ово *друго месѿо* подразумева мисију у јудејском свету (Гал. 2, 7-8).

Петар се затим поново појављује на сабору у Јерусалиму. На њему он први имаде реч (Дап. 15, 7), а последњу Јаков, након чега следи саборска одлука: *јер угодно би Свѿтоме Духу и нама...* (Дап. 15, 28). Претходна одлука је сажета на следећи начин: *Тада нађоше за добро аѿосѿоли и ѿрезвиѿтери са свом Црквом да изаберу између себе људе и да ѿошаљу у Антиохију* (Дап. 15, 22).

Након поменутог сабора, ап. Павле критикује Петра, који *јеђаше с незнабошцима*, али се убрзо повлачи, бојећи се „оних који су из обрезања” (Гал. 2, 12), а били су уз Јакова. О. Калман сматра да овакво Петрово понашање показује да је првенство дато Јакову, а не Петру, јер и ап. Павле у истој посланици, када говори о стубовима, он набраја *Јакова и Кифу и Јована* (Гал. 2, 9).

Православни богослов В. Стојанос сматра да редослед имена нема дубље значење, јер се ап. Павла није тицало питање јерархије црквених старешина у Јерусалиму, већ, насупротив томе, он се више интересовао за

богословље, проповед и апологију јеванђеља. Стојанос такође запажа да се у Посланици Галатима (Гал. 2, 7-8) први пут спомиње Петрово име на грчком језику. Превод почасног презимена Киџа на грчки – Petros, је пандан јеврејском преводу Месија - Христос, што сведочи о Петровом почасном месту у периоду ране Цркве. На основу Дела апостолских и Посланице Галатима, можемо закључити да је ап. Петар имао водећу улогу у цркви после Васкрсења, али увек у заједници Дванаесторице. После неког времена ту улогу је имао Јаков, иако се нигде не спомиње предавање власти или наслеђивање. Наиме, наглашава се ширење јеванђеља (благе вести) из Јерусалима у остале делове Римскога царства, а не личности које су га проповедале или власт и првенство коју су оне имале.

Данас ап. Петар може бити само символ јединства, а не поделе. Православна Црква заједно празнује апостоле Петра и Павла, наглашавајући „Петрову постојаност, Павлову скромност и ... мудрост, и њихову истинску богонадахнутост”.

Стога, можемо закључити следеће:

1. Једини темељ је Исус Христос (1.Кор. 3, 11). Ап. Павле такође говори о изграђивању верних, назиданих на темељу апостола и пророка, са Исусом Христом ... као ... угаоним каменом (Еф. 2, 20). Поред тога, и у Откровењу се каже да Јерусалим *имаше дванаест њемеља, и на њима дванаест имена Дванаест ајостола* (Отк. 21, 14). Заиста, током свог живота, апостол Петар је заузимао истакнуто место међу Дванаесторицом, место које му је Сам Христос доделио. Међутим, Он не говори о Петровом првенству након његове смрти.

2. Речи о Петру као камену вере (Мт. 16, 18) су аутентичне. Оци и православни тумачи ће их протумачити као исповедање месијанске вере – вере сваког ученика и верника – да је Христос Син Бога живога.

3. Доводећи у везу одломке Мт. 16, 18, Лк. 22, 31-34 и Јн. 21, 15-19, намера нам је да покажемо да сво првенство које је ап. Петар имао, није првенство власти и силе, већ служења, жртве и мучеништва. Пастирска служба коју је примио (Јн. 21) не указује на његову надмоћ над осталим апостолима, већ његов повратак након одрицања међу остале апостоле, који су вршили исту пастирску службу и предсказивали мучеништво. (Реч „μάρτυρας” има значење „сведока” и „мученика”.)

4. Непојмљиво је говорити о власти и првенству у периоду ране Цркве, јер свесилно делање Божије у историји људскога рода не оставља простора људској сили (Стојанос). Штавише, сваки новозаветни податак о посебној улози било којег апостола „не може имати никаквог смисла, значаја, првенства или важности, јер је такво издвајање ... страно Христовим апостолима” (И. Анастасиу). Најважнији задатак апостола јесте да проповедају јеванђељску поруку *све до краја земље* (Дап. 1,8).

Превод с енглеског:
КАТАРИНА ОЛИМПИЋ